Archive of SID

www.SID.ir

Archive of SID

اهمیت حضرت خدیجه(س) در اسلام

کوروش حمیدیان[۱]

مهسا سلطانی تبار[۲]

لیدا شاهسونی مجرد[۳]

چکیده

حضـرت خدیجه(س) به‌عنوان اولین بانوی مسلمان، در ترویج فرهنگ اسلامی و الگوی زن مـسلمان نـقش والای خود را ایفا کرده اســت و بانوان بســیاری از تربیت عملی وی، درس‌ها آموخته‌اند. حضـرت خدیجه(س) در پیشـرفت هـدف حـضـرت محمد(ص) همه‌گونه همکاری کرد. اسـلام و ایمان حضرت خدیجه(س) موجب تقویت روحی، قـلبی و رفـع غـم و اندوه آن حضــرت بود. او یکی از برجسته‌ترین و نیکوترین زنان عرب پیش از اسلام و در عین حال زنی خردمند، بادرایت، پاکدامن، مبتکر و مستقل بود. در زمان جاهلیت که بانوان هیچ جایگاه و مقامی نداشتند، ایشان به‌عنوان یک تاجر، اشخاصی را استخدام می‌کرد تا برایش کار کنند. بر اساس شرایط سیاسی و اجتماعی حاکم بر جامعه عصر جاهلی، اسلام حضرت خدیجه می‌توانست، توان تبلیغی رسول خدا(ص) را افزایش دهد و راهکاری مناسب برای برون‌رفت از مشکلاتی باشد که اسلام‌نیاوردن برخی نزدیکان پیامبر(ص) برای آن حضرت به وجود آورد. خدیجه(س) بدون هیچ‌گونه چشم‌داشتی، همه اموال خویش را در راه اقامه توحید در جامعه شرک‌آلود جهان عصر بعثت، در اختیار آخرین فرستاده الهی گذاشت.

واژگان کلیدی: حضرت خدیجه(س)، برجسته‌ترین، اسلام، اموال، عصر بعثت، ام المؤمنین.

[۱]. دانشجوی کارشناسی مهندسی علوم و صنایع غذایی دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهر قدس.

[۲]. هیات علمی گروه مهندسی علوم و صنایع غذایی، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد شهرقدس.

[۳]. مسئول مکاتبات (shahsavani.l@gmail.com).

www.SID.ir

Archive of SID

مقدمه

گسترش اسلام مدیون زحمات و تلاش‌های رسول خدا(ص) و زنان و مردان بزرگی است که با همت بلند و تلاش خود اسلام را در دنیا گسترش دادند. از جمله عناصر فعالی که در تحقق اهداف پیامبر کوشید، حضرت خدیجه(س) همسر گرامی ایشان بود. جایگاه اجتماعی حضرت خدیجه(س) در تاریخ اسلام و نقش موثر ایشان در حمایت‌های مادی و معنوی خویش از پیامبر اکرم(ص) به‌عنوان عامل مهمی در تثبیت و گسترش اسلام بوده است. سوال این پژوهش این می‌باشد که حضرت خدیجه(س) چه نقش اجتماعی در دوران زندگی مشترک با پیامبر(ص) داشت و چه حمایت‌های معنوی و مادی از پیامبر(ص) نمود و نقش ایشان در پیشبرد دعوت پیامبر گرامی اسلام(ص) چه بود؟ در پاسخ به این سوال باید ذکر کرد که حضرت خدیجه(س) از دیدگاه پیامبر(ص) برترین زن مسلمان است و از هیچ گونه فداکاری در راه عقیده خویش دریغ نورزید و در آرامش بخشی به حضرت محمد(ص) نقش بسزایی داشته است و حمایت‌های همه جانبه حضرت خدیجه(س) از پیامبر(ص) و مسلمانان نقش موثری در گسترش اسلام داشته است.

مفاهیم نظری تحقیق

حضرت خدیجه(س) به‌عنوان اولین بانوی مسلمان در ترویج فرهنگ اسلامی و الگوی یک زن مسلمان نقش والای خود را ایفا کرده است و بانوان بسیاری از تربیت عملی وی درس ها آموخته اند.

پیامبر(ص) و خدیجه(س) جدای از بعد معنوی و الهی که الهام از وحی بود، به‌عنوان یک زوج مشترک زندگانی عارفانه با هم داشتند و شدیدا مونس و انیس یک دیگر بودند. خدیجه(س) پیامبر(ص) را به خوبی درک کرده بود و حتی زمینه تحنث، عبادت، راز و نیاز همسرش را فراهم می‌آورد و او را با کوله باری آماده برای عبادت به غار حرا می‌فرستاد و پس از مدتی پیامبر(ص) باز نزد خدیجه می‌آمد و برای چند روز دیگر توشه فراهم می‌کرد (مقدسی،بی تا:۵/۳٦٦). حضرت محمد(ص) بعد از ازدواج با حضرت خدیجه و پس از بعثت، در دورانی که در مکه بود از اموال همسرش استفاده می‌کرد و بیشتر در حال عبادت و تفکر و در اندیشه اصلاح امت بود (میر شریفی،۱۹۳۲: ۵۰). آن حضرت در سال‌های نزدیک به بعثت از مردم کناره می‌گرفت و سالی یک ماه را در این غار گوشه عزلت می‌گزید و عبادت خدا می‌کرد. تنها کسی که در این خلوتگاه با ایشان بود، علی(ع) بود که می‌فرماید: «پیامبر(ص) چند ماه از سال را در غار حراء می‌گذارند، تنها من او را مشاهده می‌کردم، کسی جز من او را نمیدید» (دشتی، بی تا: ۳۹۹).

بعثت حضرت محمد(ص) پس از رسیدن به ٦۰ سالگی آن حضرت رخ داد، اما پیش از آن، گاه گاه علائمی از عالم غیب دریافت می‌کرد. وقتی آن اخبار را با همسر خویش بازگو می‌کرد، خدیجه(س) به

www.SID.ir

Archive of SID

ایشان می‌گفت: «تو که مردی امین و راستگو و بردبار و دادرس مظلومان و طرفدار حق و عدالت هستی و قلبت رئوف و خویی پسندیده داری و در مهمان نوازی و تحکیم پیوند خویشاوندی سعی بلیغ مبذول می‌داری، اگر چنان مقامی عالی در انتظارت باشد، جای شگفتی نیست» (حلبی،۱۶۰۰،ج ۱: ۹۳۰ -۹۳۱)!

«من مزایا خدیجه انها ما زالت تعظم للنبی صلی الله علیه و سلم، و تصدق حدیثه قبل البعثه و بعدها؛ از امتیازات حضرت خدیجه آن بود که او همیشه پیامبر را گرامی می‌داشت و سخن او را چه قبل و چه بعد از بعثت تصدیق می‌کرد (همان،(ص) ۱۰۵). یکی از امتیازات و ویژگی‌های برجسته حضرت خدیجه(س) انتخاب شایسته او و پیشتازیاش در گزینش اسلام به پیام آسمانی است که تحسین برانگیز است. اسلام آوردن خدیجه(س) بر آغاز دعوت عمومی پیامبر(ص) مقدم بوده است (ابن سعد، ۱۶۱۰، ج ۳: ۱۹).

حضرت خدیجه در پیشرفت هدف حضرت محمد(ص) همه گونه همکاری کرد، اسلام و ایمان حضرت خدیجه(س) موجب تقویت روحی، قلبی و رفع غم و اندوه آن حضرت بود؛ زیرا هرگاه مشرکین حضرت محمد(ص) را در خارج از خانه بسیار می‌آزردند و سخنان زشت و ناروا بر زبان می‌آوردند و پیامبریش را تکذیب می‌کردند ولی وقتی حضرت محمد(ص) به خانه می‌آمد، حضرت خدیجه ایشان را تسلی می‌داد و ناراحتی‌های درونی ایشان را برطرف می‌کرد، اندوه او را به شادی تبدیل می‌کرد.

بحث و تجزیه و تحلیل

حضرت خدیجه(س) یکی از برجسته‌ترین و نیکوترین زنان عرب پیش از اسلام و در عین حال زنی خردمند، با درایت، پاکدامن، مبتکر و مستقل بود و در زمان جاهلیت که بانوان هیچ جایگاه و مقامی نداشتند، ایشان به‌عنوان یک تاجر، اشخاصی را استخدام می‌کرد تا برایش کار کنند. در حقیقت با توجه به شرایط آن روزگار که زنان را از تمام احتیاجات محروم و دختران را زنده به گور می‌کردند و با توجه به موقعیت و فعالیت اقتصادی حضرت خدیجه(س) می‌توان او را خردمندترین و کارآمدترین زن روزگار خود نامید. یکی از نویسندگان عرب در این خصوص می‌نویسد: خدیجه این بانوی آگاه و پاک سرشت و این انسان شیفته معنویت که حق‌گرایی، فضیلت‌طلبی و نواندیشی و عشق به کمال از ویژگی‌های او بود. از همان روزگار جوانی و پیش از آشنایی با پیامبر، یکی از دختران نامدار و با فضیلت حجاز و عرب به شمار می‌آمد. در جهان عرب نخستین، زن توانمندی است که در تجارت و مدیریت درخشید و در این راه شخصیت منطقه‌ای و شهرت جهانی به هم زد. به گونه‌ای که نام بلند او در تاریخ عرب و در آثار و نوشته‌های تاریخ نگاران پیش از اسلام نیز باشکوه و عظمت و به‌عنوان یک قهرمان بزرگ ملی آمده است.آوازه تجارت و شهرت حضرت خدیجه(س) باعث شد که بسیاری از تاجران و بزرگان مکه از وی خواستگاری کنند اما ایشان به

www.SID.ir

Archive of SID

گونه‌ای رفتار می‌کرد که گویا تصمیم ازدواج ندارد در چنین زمانی بود که با شنیدن وصف پیامبر اکرم(ص) همه آداب و رسوم جاهلی و خرافی را به سخره گرفت و خود پیشنهاد ازدواج به رسول خدا(ص) داد و وقتی غوغایی از هیاهو و جنجال به راه افتاد که دختر ثروتمند و مقتدری چون شما با جوان تهی دستی چون حضرت محمد(ص) نباید ازدواج کند با قدرتی استوار ایستاد و تمام ثروت و امکانات خود را به ایشان بخشید و نشان داد که حُسن انتخاب، سعادت، شخصیت، عظمت، شکوه و... چیزی است که برای به دست آوردن آن نه تنها پول، کاروان تجارتی، زر و زیور، شهرت و قدرت مهم نیست، بلکه باید از هستی گذشت. جابر بن عبدالله انصاری روایت می‌کند پیامبر(ص)، خدیجه(س) را از جمله زنان کامل در جهان و نیز از بهترین زنان معرفی می‌کند و در منابع اسلامی از وی با القابی همچون طاهره، زکیه، مرضیه، صدیقه، سیده نساء قریش، خیرالنساء و بانوی بلند مرتبه و نیز با کنیه ام المؤمنین یاد شده است.

بر اساس شرایط سیاسی و اجتماعی حاکم بر جامعه عصر جاهلی، اسلام حضرت خدیجه می‌توانست، توان تبلیغی رسول خدا(ص) را بالا برده و راهکاری مناسب برای برون‌رفت از مشکلاتی باشد که اسلام نیاوردن برخی نزدیکان پیامبر(ص) برای آن حضرت بوجود آورد. کیفیت حضور خدیجه در نماز همراه رسول خدا(ص) علاوه بر آن که مایه خوشحالی و آرامش خاطر پیامبر(ص) بود، زمینه توسعه و ترویج فرهنگ اسلام در بین خوشحالی و آرامش خاطر پیامبر(ص) بود، زمینه توسعه و ترویج فرهنگ اسلام در بین زنان را نیز فراهم ساخت. عفیف کندی در چگونگی این حضور گوید: «من مرد تاجری بودم و در یکی از روزها با عباس بن عبدالمطلب که به تجارت اشتغال داشت، به قصد خرید و فروش وارد گفت و گو شدم. ناگهان مردی از گوشه در وارد شد و در مقابل کعبه ایستاد و به نماز مشغول شد. پس از او، زنی و بعد، جوانی آمدند و با او به نماز مشغول گردیدند. از عباس درباره این دین پرسیدم؟ عباس گفت: این محمد بن عبدالله است که گمان می‌کند رسول خداوند است و به همین زودی‌ها، گنج‌های کسری و قیصر به روی او گشوده می‌گردد! او نیز خدیجه دختر خویلد، همسر او است که به وی ایمان آورده و آن جوان هم پسرعمویش علی بن ابی طالب است که به او گرویده است.» عفیف گوید: «کاش من آن روز به او ایمان آؤرده بودم و از وی پیروی می‌کردم!»(بخاری، محمد بن اسماعیل، صحیح بخاری، بیروت: دارالکر، ۱۴۰۱ق، ج۷، ص۷٤).

بر اساس شرایط سیاسی و اجتماعی حاکم بر جامعه عصر جاهلی، اسلام حضرت خدیجه می‌توانست، توان تبلیغی رسول خدا(ص) را بالا برده و کیفیت حضور خدیجه در نماز همراه رسول خدا(ص) علاوه بر آن که مایه خوشحالی و آرامش خاطر پیامبر(ص) بود، زمینه توسعه و ترویج فرهنگ اسلام در بین خوشحالی و آرامش خاطر پیامبر(ص) بود، زمینه توسعه و ترویج فرهنگ اسلام در بین زنان را نیز فراهم ساخت. خدیجه(س) قبل از این‌که با رسول‌خدا(ص) ازدواج کند، از ثروتمندترین زنان جزیرةالعرب بود. بخش مهم ثروت او، از طریق تجارت به دست آمده بود به نظر می‌رسد، دست‌کم بخشی از ثروت حضرت

www.SID.ir

Archive of SID

خدیجه(س) از طریق پدرش به وی به ارث رسیده باشد حضرت خدیجه(س) اموالش را به مضاربه به مردان امینی می‌سپرد تا به سفرهای تجارتی بروند و بعد از بازگشت، سود حاصله را برابر قانون مضاربه تقسیم کنند از این رو، با شناختی که قبل از بعثت از درایت، راست‌گویی،امانت‌داری و اخلاق نیکوی رسول خدا(ص) داشت از او خواست تا به همراه غلامش میسر، برای تجارت به شام برود.(ابن کثیر، ابوالفداء، حافظ، البدایهٔ و النهایهٔ، بیروت: دارالکفر، ۱۳۹۸ ق، ج ۲، ص۲۹٤.)

رسول خدا(ص) با پذیرفتن پیشنهاد خدیجه(س) کاروان را تا شام همراهی کرد و با داد و ستدهای خود، کاروان را از سود سرشاری بهره‌مند ساخت. خدیجه(س) نیز آنچه را که وعده کرده بود، به آن حضرت پرداخت.(ابن سعد، الطبقات الکبری، پیشین، ج ۸، ص۱۳.)

راز موفقیت خدیجه(س) در تجارت، به کارگیری مردان امین و با درایت بود درباره مقدار دقیق اموال این بانوی بزرگوار به هنگام ظهور اسلام،سندی در دست نیست؛ ولی از آنجا که قریش تشکیلات اقتصادی کارآمدی داشت و تجارت نقش اصلی را در اقتصاد آنان ایفا می‌کرد،می‌توان تخمین زد که ثروت بازرگانی خدیجه(س) در منطقه حجاز، نقش موثر و پراهمیتی را برای معرفی و پیشبرد اسلام ایفاد کرده و در جاهای مختلف، غبار غم از چهره مبارک رسول خدا(ص) زدوده است.

حضرت خدیجه به جهت انفاق اموال خود،مصداق کامل و بارز آیه شریفه ۲٦۲ سوره بقره(الَّذِينَ يُنفِقُونَ أَمْوَالَهُمْ فِي سَبِيلِ اللّهِ ثُمَّ لاَ يُتْبِعُونَ مَا أَنفَقُواْ مَنًّا وَلاَ أَذًى لَّهُمْ أَجْرُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ وَلاَ خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلاَ هُمْ يَحْزَنُونَ) است که می‌فرماید: آنان دارایی‌های خویش را در راه خدا انفاق می‌کنند. آنگاه از پی آنچه انفاق نموده‌اند، نه منتی می‌گذارند و نه آزاری می‌رسانند (اینان) پاداش‌شان نزد پروردگارشان محفوظ است و آنان نه بیمی خواهند داشت و نه اندوهگین می‌شوند.

آن حضرت بدون هیچ‌گونه چشم‌داشتی، همه اموال خویش را در راه اقامه توحید در جامعه شرک‌آلود جهان عصر بعثت، در اختیار آخرین فرستاده الهی گذاشت. رسول خدا(ص) فرمود: ما نفعنی مال قط مثل ما نفعنی مال خدیجه؛(صدوق، محمد بن علی، امالی، قم: موسسه البعثه، ۱٤۱۷ ق، ص٤٦۸) هرگز هیچ ثروتی همانند ثروت خدیجه، به من سود نبخشید.

اموال خدیجه(س) به قدری زیاد بود که ظاهرا تا هجرت رسول خدا(ص) به مدینه، توسط آن حضرت صرف تقویت اسلام شد رسول‌خدا(ص) در واپسین روزهای خود در مکه، به حضرت علی(ع) دستور داد به کمک اموال باقی مانده خدیجه(س) برای هجرت خود و فواطم (فاطمه بنت اسد، فاطمه بنت محمد و فاطمه بنت زبیر بن عبدالمطلب) و کسانی از بنی‌هاشم که همراه او هجرت کنند، چند عدد شتر بخرد ابوعبیده گوید: به عبدالله بن ابی‌رافع، گفتند آیا رسول خدا(ص) چیزی داشت که این‌گونه خرج کند؟ گفت:

www.SID.ir

Archive of SID

من از پدرم درباره همین موضوع پرسیدم. گفت: مگر از ثروت خدیجه(س) خبر نداری؟ رسول خدا(ص) فرمود: هیچ مالی به اندازه ثروت خدیجه(س) مرا نفع نداد تا زمانی که رسول‌خدا(ص) در مکه بود، با مال خدیجه(س) بدهکار و اسیر را آزاد و از ناتوان دست‌گیری می‌کرد و به نیازمندان می‌بخشید و فقرای اصحاب خود را مهمان می‌کرد و هزینه آنان را که می‌خواستند هجرت کنند، می‌پرداخت. خدیجه(س) علاوه بر وقف اموال خود، بهترین یار صمیمی او در خانه و در برابر فشارهای روانی قریش بر رسول خدا(ص) بود.(مجلسی، بحارالانوار، پیشین، ج ۱۹، ص٦٣)

بدین ترتیب، ثروت خدیجه(س) در راه گسترش اسلام نقش موثری را ایفا کرد؛ به ویژه زمانی که قریش با به کارگیری همه توان خود، از حربه اقتصاد نیز غافل نماند و با ایجاد تنگناهای مالی، مدت سه سال پیامبر(ص) و یارانش را محاصره کامل اقتصادی قرار داد در چنین شرایطی، اموال خدیجه توانست در راه پیشرفت و تقویت اسلام بخش مهمی از توطئه‌های اقتصادی قریش را خنثی نماید و کمک شایسته‌ای به مسلمانان در این زمینه باشد.

حضرت خدیجه(س) علاوه بر کمک به اهداف دعوت پیامبر(ص) به عواطف آن حضرت نیز همواره پاسخ مثبت می‌داد؛ چنان‌که وقتی حلمیه سعدیه، دایه رسول خدا(ص) نزد آن حضرت آمد و حلیمه از خشک‌سالی و هلاکت چهارپایش شکات کرد، رسول خدا(ص) با خدیجه(س) در این باره سخن گفت و آن حضرت، چهل گوسفند و یک شتر بارکش به او داد و با نیکی او را به خانواده‌اش باز گرداند.(بلاذری، انساب الاشراف، پیشین، ج۱، ص۱۰۵).

این بانوی بزرگ اسلام و همراه همیشگی و صادق پیامبر(ص) در طول ٢٤ سال زندگی مشترک با رسول خدا(ص) خدمات بسیاری برای احیا و گسترش دین اسلام کرد. پیامبر(ص) در این زمینه می‌فرماید: هیچ ثروتی به اندازه ثروت حضرت خدیجه برای من سودمند نبود. در واقع در آن زمان که حضرت محمد(ص) در سخت‌ترین شرایطِ تحریمِ اقتصادی قرار داشتند، خداوند بانویی ثروتمند را به‌عنوان پشتوانه او انتخاب کرد. تحریم‌های آن زمان آنقدر سخت بود که حتی در تاریخ نوشتند، قرار شد، هیچ چیزی به پیامبر(ص) و یارانش نفروشند اما حضرت خدیجه(س) به اصطلاح بازار سیاه راه انداخت و گفت هر چه که رسول اکرم(ص) احتیاج داشته باشند ما با چند برابر قیمت می‌خریم. این موضوع باعث شده بود که برخی تاجران، مخفیانه وارد شعب می‌شدند و کالاهایی را با چند برابر قیمت به مسلمانان می‌فروختند و سود کلانی می‌بردند. این بانوی بزرگوار نه تنها از عمق جان به رسالت پیامبر(ص) ایمان آورد، بلکه ایشان را در برابر سختی ها و تکذیب مشرکان و بدخواهان یاری داد و اجازه نداد، آزار و شکنجه مشرکان بر رسول خدا(ص) سخت آید.

www.SID.ir

Archive of SID

ابن اثیر مورخ و محدث اهل تسنن در وصف حضرت خدیجه(س)می‌نویسد: ایثار حضرت خدیجه(س) در صرف اموال خود برای پیشبرد دعوت الهی پیامبر(ص) سرمشق زنان مسلمان گشت و آنان در مقاطع مختلف دوران هجرت، با اهدای اموال و زیورآلات خویش، بنیه‌های اقتصادی دولت تازه تأسیس مدینه را تقویت کردند و آن را از تنگناهای مالی نجات دادند و با ایثارگری خود در حل مشکلات اقتصادی مدینه قدم برداشتند؛ از نمونه‌های بارز این تأسی به حضرت خدیجه(س) فداکاری «رمله» دختر حارث بن ثعلبه است که خانه وسیع و نزدیک به مسجد خودش را در اختیار رسول خدا(ص) گذاشت و آن منزل به جهت موقعیت مناسبی که داشت، مورد استفاده‌های متفاوتی مانند مهمان‌سرای حکومتی و محل ملاقات حضرت با روسای قبایل قرار گرفت.

یکی از مهمترین ویژگی حضرت خدیجه(س) نسبت به پیامبر، درک و برخورد ارزشی با پیامبر در برابر فریبندگی های ظاهری و دنیوی است. حضرت خدیجه معنای کمالات انسانی را به خوبی درک نمود و توانست آن را در وجود پیامبر اکرم بیابد. از این رو حاضر شد تمام شخصیت و دارایی خود را فدای رسول خدا کند. او در این راه هم از مال خود گذشت، هم از موقعیت اجتماعی اش. خدیجه برای درک این کمال واقعی، قالب های جاهلی را شکست و بهایی سنگین از جمله قطع رابطه زنان، حتی تا زمان تولد حضرت فاطمه(س) را به جان خرید.

خدیجه(س) این نوع نگرش خود را هنگام ابراز تمایل به ازدواج، اینگونه با پیامبر مطرح کرد: «یا بن عم انی رغبت فیک لقرابتک وسعلتک فی قو مک و امانتک و حسن خلقک و صدق حدیثک. ای پسر عمو، من به خاطر خویشاوندی، شرافت تو در بین مردم، امانتداری، خوش خلقی و راستگویی ات به تو تمایل پیداکردم».

این نوع نگرش و رفتار، درجامع های که عموم توده ها بر اساس ظواهر و زرق و برق های دنیوی روابط خود را پایه ریزی می‌کنند، نمی‌توانست بدون پیامدهای تلخ و ناگوار باشد، لذا به فاصله ای اندک از پخش خبر ازدواج وی با امین قریش، گروهی از زنان به عیب جویی از وی روی آوردند و در محافل خود او را سرزنش کردند. آنان می‌گفتند: او با این همه حشمت و شوکت با یتیم ابوطالب که جوانی فقیر است ازدواج کرد. چه ننگ بزرگی.» خدیجه(س) در مقابل این جهالت ها ساکت ننشست و آنها را به صرف نهار دعوت کرد و بعد از پایان مراسم گفت: «ای زنان! شنیده ام شوهران شما و خودتان درمورد ازدواج من با محمد(ص) خرده گرفته اید و عیب جویی می‌کنید، من از خود شما می‌پرسم آیا در میان شما، شخصیتی مثل محمد وجود دارد؟ آیا در گستره مکه و اطراف آن شخصیتی در فضائل و اخلاق نیک، مانند او سراغ دارید؟ من به خاطر این ویژگی‌های با او ازدواج کردم و چیزهایی از او دیده ام

www.SID.ir

Archive of SID

کـه بسـیار عـالی اسـت. پس شایسته نیست شما اینگونه سخن بگوییـد و نسـبت های نـاروا بـه دیگـران دهید.» زنان قریش بعد از این سخنان خدیجـه، همگـی سـکوت اختیـار کردنـد وبه تدریج پراکنده شدند.

در ابتدای بعثت، حفظ جـان پیـامبر(ص) و دفـاع و حمایـت از آن حضـرت از مهم ترین وظایف کسانی بود که علی رغم مشکلات و تنگناهای موجود در جامعه نو پـای اسـلام، بـه حقانیـت پیـامبر(ص) و آیـین او ایمـان آورده بودنـد. تعـداد انگشت شماری با استفاده از موقعیت اجتماعی، سیاسی و دیگر توانایی های خود، به این امر می‌پرداختند که یکی از مهم ترین این افراد حضرت خدیجـه بـود. رسول خدا(ص) از هنگامی که به رسالت مبعـوث شـدند تـا زمـانی کـه بـه مدینـه هجرت کردند در مکه مورد آزار و اذیت فراوان قرار گرفتنـد. بزرگـان قـریش و حتی عموهای پیامبر اکرم(ص) علاوه بر تشویق و تحریک مردم و کودکـان جهـت آزار و اذیت به پیامبر(ص)، خود نیز به طور مستقیم از هـیچ تلاشـی در ایـن زمینـه دریغ نداشتند. آن بانوی بزرگوار در مواردی علاوه بر اطلاع و پیشگیری از اقـدام آنان، خود مستقیماً به صحنه می‌آمد وبه حمایت و دفاع از پیامبر مهر و رحمـت می‌پرداخت.

خدیجه، زنی نمونه در تمام مراحل زندگانی پیامبراکرم(ص)، به ویژه در مراحل دعوت آن حضرت بود. او، همسری همراه، مهربان و دلسوز برای آن حضرت بـه شمارمی رفت. وی نه تنها بعد از رسالت پیامبر حامی رسول خدا بود بلکه سالها پیش از بعثت، هنگامی که محمد(ص) طبق عادت هر ساله برای مدتی برای عبـادت به کوه حرا می‌رفت تا خود را آماده دریافت وحی نماید، حضرت خدیجه ضـمن همدلی با او، پیوسته او را پشتیبانی می‌کـرد.

یکی از بزرگترین تهدید و خطری که پیامبر گرامی اسلام و یارانش را در آغاز رسالت مورد تهدید جدی قرارداد، محاصره اقتصادی بود که به مدت سه سـال از سال هفتم تا دهم بعثت ادامه داشـت. نقـش حضـرت خدیجـه(س)،بـه عنوان حامی پیامبر در زمینه روحی و معنوی و حتـی به‌عنوان حـامی مـالی، بسـیار برجسته و قابل توجه است. حمایت اقتصادی-سیاسی حضرت خدیجه در واقـع کلید شکست این تحریم اقتصادی و محاصره بود که ایـن تحـریم قبـل از آنکـه اقتصادی باشد سیاسی به حساب آمد زیرا با هدف به زانو درآوردن اسلام عزیز بود.

وجود حضرت خدیجه(س)عامل مهمی در زندگی رسـول گرامـی و حیـات اسلام که در آن موقع در آغاز رشد و نمو بود، به شمار می‌رود. اگـر وجـود ایـن بانو در کنار رسول اکرم و تأثیر عظیمش نمی‌بود، فقدان او بر پیغمبر(ص) دشوار و گران نمی‌آمد و مرگش وجود او را مالامال از اندوه نمی‌سـاخت و سـال وفـاتش عام الحزان(سال غم ها) خوانده نمیشد و پیامبر سال های دراز او را یاد می‌کرد و همواره از نعمت های او در امر رسالت و سهم او را در حصـول بـه پیـروزی یـاد می‌کرد، لذا خدیجه بعد از شـروع زنـدگی مشـترک بـا پیـامبر(ص) در زمینـه‌های مختلف حامی رسـالت پیـامبر گردیـد. حضـور حضـرت

www.SID.ir

Archive of SID

خدیجـه(س) در کنـار پیامبر(ص) به‌عنوان همسر و به‌عنوان وزیر مشاور، به پیـامبر(ص) آرامـش داد و هـر زمان از رنج ها و محنت ها و آزار واذیت مشرکان به تنگ می‌آمد آغـوش پرمهـرخدیجه(س) روح او را تسکین می‌داد.

در تاریخ پرفراز و نشیب اسلام، کمتر کسی از جامعه ی زنان، چون حضرت خدیجه کبری درخشیده است. خدیجه(س) بانویی است که بزرگترین افتخارش همسری پیامبر اکرم(ص) است. ایشان چنان شخصیتی داشت که حتی سال ها پس از رحلت وی، پیامبر اکرم(ص) هرگاه نام او را می‌شنید اشک بر گونه‌های آن حضرت جاری می‌شد.

یکی از امتیازات و ویژگی‌های برجسته حضرت خدیجه(س) انتخاب شایسته و بایسته و هوشمندانه ی او و پیشتازی اش در گزینش اسلام و گرایش به پیام زندگی ساز و عدالت آفرین آسمانی است که تحسین برانگیز و تاریخ ساز و الهام بخش است. اسلام آوردن خدیجه(س) بر آغاز دعوت عمومی پیامبر اکرم مقدم بوده است و حضرت خدیجه(س) نخستین کسی بود از زنان که مسلمان شد.

آنچه از احادیث، روایات و اعترافات علماء و دانمشندان اسلامی و همچنین شواهد تاریخی بدست می‌آید این است که حضرت خدیجه(س) در پذیرفتن اسلام جز پیشگام ترین افراد و به اصطلاح قرآن «السابقون الاولون» هستند که در صدر اسلام ملاک مهمی برای فضیلت و برتری بوده است.

حضرت خدیجه(س) برای تقویت ایمان و اطمینان قلبی اش، تلاش‌های فراوانی در جهت معرفت، شناخت کمالات، روحیات و صفات پیامبر(ص) انجام دادند. حضرت خدیجه(س) در زمینه ها و ابعاد مختلفی حامی اسلام و پیامبر(ص) بودند.

ارشاد و هدایت مردم به سوی خدا و پیامبر اکرم(ص)؛ یکی دیگر از کارهای فرهنگی حضرت خدیجه(س) تبلیغ و ارشاد مردم بود. او در مدتی که همسر پیامبر(ص) بود، با عمل و زبان مردم را به سوی حقیقت و کمال راهنمایی می‌کرد. حضرت خدیجه(س) همسر گرامی پیامبر(ص)، سه سال همراه پیامبر(ص) و علی(ع)در تبلیغ عملی- که یکی از موارد آن نماز و نیایش است- شرکت داشت و بدین ترتیب جمعیت مسلمین رفته رفته افزایش یافت و زمینه برای دعوت علنی آماده گشت. علاوه بر تبلیغ عملی، خدیجه(س) در مواردی هم در بین و بعضی از افراد به تبلیغ زبانی می‌پرداختند و به معرفی پیامبر(ص) و کمالات وی اقدام می‌کردند.

در تاریخ صدر اسلام و آغاز رسالت بسیار آمده که مردم پیامبر اکرم(ص) را مورد آزار و اذیت قرار می‌دادند حتی زنان و کودکان پشت حضرت راه می‌افتادند و ایشان را سنگ می‌زدند و مسخره می‌کردند اما در مقابل این حضرت خدیجه بود که با پشتوانه نسب و طایفه‌ای که داشت وارد میدان دفاع می‌شد و خطاب به

www.SID.ir

Archive of SID

آزاردهندگان می‌فرمود: اگر دست از آزار بر ندارید با طایفه‌ام در مقابل شما خواهم ایستاد؛ این حمایت‌های شدید و صریح در روایات متعددی نقل شده است.

البته بخشی از این حمایت‌ها مربوط به اسلام آوردن خود ایشان می‌شود که بدون هیچ درنگ و پرسشی بعد از بعثت رسول الله(ص) به رسالت ایشان ایمان می‌آورد و در مقابل بسیاری از افراد مانند ابولهب و همسرش نه تنها از پیامبر بلکه از اسلام نیز حمایت می‌کند؛ بر همین اساس نزدیکان پیامبر(ص) برای آنکه بتوانند حضرت را از ابلاغ دین منصرف کنند اقدام به آزار و اذیت حضرت خدیجه(س) کردند با این وجود در هیچ کجای تاریخ نقل نشده که حضرت در دفاع از نبی مکرم اسلام درنگ کرده باشد.

از ویژگی‌های برجسته پیامبران و امامان این است که از پدری مؤمن و مادری پاک و مطهر به دنیا آمده‌اند و به شرک و بت پرستی آلوده نشده‌اند با نگاهی به تاریخ پیامبران و امامان می‌توان دریافت که همگی آنان از زنانی پاک و پرهیزگار متولد شده‌اند. در روایت نیز بر این اصل تأکید فراوان شده است و در زیارت نامه‌ها بارها این نکته را می‌خوانیم «گواهی می‌دهم که تو طوری بودی در پشت‌های والامقام و ارحام پاک که پیامدهای دوران جاهلیت تو را نیالود؛ حضرت خدیجه(س) مادر حضرت فاطمه(س) است و حضرت فاطمه(س) مادر تمام امامان معصوم هستند بنابراین مادر چنین زنی باید در اوج ایمان و تقوا باشد تا خداوند شایستگی داشتن چنان فرزندی را به وی عطا کند. پیامبر اکرم(ص) همیشه از خدیجه به نیکی یاد می‌کردند و در روایتی به صراحت ایشان را «ظرف امامت» خوانده‌اند. لقب ام المومنین لقبی است که قرآن کریم بر ایشان نهاد و این بیانگر جایگاه و عظمت حضرت خدیجه(س) است.

نتیجه‌گیری

حضرت خدیجه(س) نخستین ایمان آورنده به پیامبر(ص) بوده و از هیچ گونه فداکاری و مجاهدت درراه عقیده خویش دریغ نورزیده است. او برترین و بافضیلت ترین همسر پیامبر(ص) بوده مؤثرترین نقش را در پیشبرد دعوت پیامبر(ص) ایفا نمود.

نقش و تأثیر در زندگی پیامبر(ص) به‌عنوان شریک زندگی به گونه‌ای است که پیامبر(ص) برای ایشان بسیار احترام قائل بوده اند، گاهی این امر موجبات رشک و حسد بعضی از همسران آن حضرت را با اینکه ایشان را ندیده بودند، فراهم می‌نمود. علت این امر حمایت تمام عیار خدیجه از همسرش بود، زمانی که پیامبر(ص) با باری از غم و اندوه مشکلات پا به منزل می‌گذاشت، خدیجه(س) نه تنها به‌عنوان یک همسر بلکه به‌عنوان تنها کسی که می‌توانست رسول خدا(ص) را درک کند، همراه و همدل پیامبر بود و او توانست پیامبر(ص) را با آن روح بزرگ را دریابد و به او آرامش بخشد. خدیجه(س) دل آرام پیامبر(ص) بود و پیامبر با او آرام می‌گرفت. حضرت خدیجه(س) برای تقویت ایمان و اطمینان

www.SID.ir

Archive of SID

قلبیاش، تلاش‌های فراوانی در جهت معرفت و شناخت کمالات و روحیات و صفات پیامبر(ص) انجام دادند از جمله آن تصدیق و تأیید پیامبر اکرم(ص)، کمک‌های روحی و روانی به پیامبر(ص)، معاف کردن پیامبر(ص) از فعالیت‌های اقتصادی و کسب درآمد، کاهش نگرانیهای پیامبر اسلام(ص)، زدودن غم و ناراحتی ناشی از وفات فرزندان پیامبر، حمایت اقتصادی از پیامبر(ص) با بخشیدن تمامی اموال خود به او بود که این اموال در راه ترویج اسلام هزینه شد و پیامبر(ص) آن را سودآورترین اموال برشمرد.

منابع

۱. ابن ابی الحدید، عزالدین ابو حامد، (۴۲۱۱ه.ش)، **شرح نهج البلاغه**، مصحح: محمد ابراهیم، قم: کتابخانه عمومی آیت الله مرعشی نجفی.
۲. ابن حجر عسقلانی، شهاب الدین، (۴۱۴۱/ ۴۸۸۱)، **الاصابه فی تمییز الصحابه**، بیروت: دارالکتب العلمیه.
۳. ابن سعد (کاتب واقدی)، ابوعبدالله محمد، (۴۱۴۶/۴۸۸۶)، **الطبقات الکبری**، بیروت: دارالکتب العلمیه.
۴. حاکم نیشابوری، عبدالله، (بی‌تا)، **المستدرک علی الصحیحین**، بیروت: دار المعرفه.
۵. حلبی، علی بن ابراهیم، (۴۱۶۶)، **السیره الحلبیه فی سیره الامین المأمون**، بیروت: دار المعرفه.
۶. جاحظ، عمرو بن بحر، (۴۸۰۱)، **البیان و التبین**، بی‌جا، دار احیاء التراث العربی.

www.SID.ir